

โลกทัศน์ที่สะท้อนจากสำนวนอีสาน

The world views reflect from Isaan idioms

คณิงชัย วิริยะสุนทร¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโลกทัศน์ที่ปรากฏในสำนวนภาษาไทยอีสานโดยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัย รวมจำนวนข้อมูลสำนวนไทยอีสานทั้งหมด 890 สำนวน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโลกทัศน์ของคนอีสานที่สะท้อนจากสำนวนอีสาน โดยศึกษาว่าคนอีสานมีโลกทัศน์ต่อสิ่งต่างๆ อย่างไร ผู้วิจัยได้นำแนวทางการศึกษาโลกทัศน์ของนักวิชาการท่านต่างๆ มาประยุกต์ให้สอดคล้องกับสำนวนอีสานที่รวบรวมได้ทั้งหมด จากการศึกษาพบว่าสำนวนอีสานได้สะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของคนอีสานเกี่ยวกับบุคคลในฐานะปัจเจกชน ดังนี้ 1. โลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ ประกอบด้วย โลกทัศน์ที่มีต่อผู้ชาย โลกทัศน์ที่มีต่อผู้หญิง 2. โลกทัศน์ที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม 3. โลกทัศน์ที่มีต่อการพูดทั้งลักษณะการพูดดีและไม่ดี 4. โลกทัศน์ต่อศาสนาและความเชื่อ

คำสำคัญ: โลกทัศน์, สำนวนอีสาน, ผลสะท้อน

Abstract

This article aims to study world views presented in Isaan idioms. This is done by gathering data from books, documents, research, and interviews. The author collected altogether 890 Isaan idioms to study Isaan peoples' worldviews. The results of the study show that Isaan idioms reflect the people's worldviews on human interrelationships and religion beliefs.

Keywords: World views, Isaan idioms, Reflection

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

1. บทนำ

ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารของมนุษย์เพื่อแสดงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และถ่ายทอดความรู้ ตลอดจนประสบการณ์ต่างๆ ในการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน ในการสื่อสารแต่ละครั้งจะประสบความสำเร็จหรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้นั้น ผู้ใช้ภาษาต้องรู้จักเลือกสรรถ้อยคำให้เหมาะสมกับบุคคล และกาลเทศะในการสื่อความหมายในภาษานอกจากจะสื่อสารกันด้วยถ้อยคำที่ตรงไปตรงมาแล้ว ยังมีการใช้ภาษาในลักษณะที่ต้องเป็นการตีความอีกชั้นหนึ่งถึงจะเข้าใจได้ ซึ่งถ้าเลือกใช้ให้เหมาะสมตามสถานการณ์ก็จะทำให้การใช้ภาษาดูแยบคายประหยัดคำ ให้ความหมายลึกซึ้งและยังสื่อถึงวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาอีกด้วย

ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารที่ต้องอาศัยการตีความหรือมีความหมายโดยนัย เรียกกันว่า “สำนวน” ดังที่ อัญชลี สิงห์น้อย (2545: 76) กล่าวถึง สำนวน สุภาพิต และคำพังเพยว่าเป็นการใช้ภาษาเพื่อให้มีความกระชับ เพื่อเปรียบเทียบและแสดงให้เห็นภาพโดยนัย เพื่อเป็นการเล่นคำให้ไพเราะ รื่นหูและคมคาย และมักเป็นข้อความที่เป็นคติสอนใจ

สำนวนเปรียบเสมือนกระจกเงาสະท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติ สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม ตลอดจนประเพณีความเชื่อ ทักษะคิดเกี่ยวกับความดีความชั่ว เป็นต้น ฉะนั้น การศึกษาสำนวนของแต่ละชาติจะทำให้เราเข้าใจชนชาตินั้นได้ดียิ่งขึ้น (กรรณิการ์ โกวิทกุล, 2544: 1)

สำนวนในภาษาใดภาษาหนึ่งหรือสำนวนของกลุ่มชาติพันธุ์ใดกลุ่มกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งอาจเป็นสำนวนที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษในวัฒนธรรม สังคม หรือสิ่งแวดล้อมเดิม หรือเป็นสำนวนที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของภาษานำมาใช้สอดแทรกลงไปในการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ดังตัวอย่างสำนวนในภาษาจีนว่า “คนมีพลาดมือ มามีพลาดเท้า” ซึ่งตรงกับสำนวนไทยว่า “สี่ตีนยังรู้พลาด นักปราชญ์ยังรู้พลั้ง” ซึ่งสำนวนจีนบทนี้สะท้อนให้เห็นการใช้ม้าเป็นพาหนะของชาวจีน เนื่องจากในสมัยก่อนการคมนาคมทางบกส่วนมากจะอาศัยการขี่ม้าในการเดินทางเพราะสะดวกรวดเร็ว แต่สำนวนไทยจะกล่าวถึงสัตว์สี่เท้าทั่วไปไม่ได้จำเพาะเจาะจง หรือตัวอย่างสำนวนเวียดนามเปรียบเทียบคนที่ตกอยู่ในสถานการณ์ที่หาทางออกไม่ได้เหมือนกับ “โกติดเส้นผม” และ “โก” ยังถูกเปรียบเทียบเหมือนลูกน้องหรือคนที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของผู้อื่น ส่วนคนที่นำตนเองไปสู่อันตรายด้วยการพูด

เปรียบเสมือน “ไถ่ตายเพราะปาก” ในขณะที่สำนวนไทยจะใช้สำนวนว่า “ปลาหมอตายเพราะปาก”

จะเห็นได้ว่าสำนวนเป็นวัฒนธรรมทางภาษาอย่างหนึ่ง ส่วนส่วนใหญ่สร้างมาจากคตินิยมของบรรพบุรุษที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น สำนวนจะมีลักษณะเป็นคำคล้องจอง คำคม ผูกบมให้คิด เป็นปริศนา บางสำนวนก็แฝงไว้ด้วยปรัชญาชีวิต ข้อคิด ข้อพึงปฏิบัติเพื่อสร้างสำนึกสังคม แสดงถึงภูมิปัญญาของมนุษย์ในแต่ละชนชาติ การศึกษาสำนวนของกลุ่มชาติพันธุ์จะทำให้เข้าใจโลกทัศน์ ค่านิยม สภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนภูมิปัญญาและประสบการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ แล้วยังเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมด้านภาษาอีกด้วย

อาจกล่าวได้ว่าการศึกษานวนไทยอีสานในแนวลึกลับว่ายังมีน้อยมาก ทั้งที่สำนวนไทยอีสานมีจำนวนมากและใช้สืบทอดกันมาช้านาน ซึ่งสำนวนเหล่านั้นสะท้อนวิถีชีวิต ความเชื่อและโลกทัศน์ของชาวไทยอีสานได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษานวนอีสานเพื่อให้เข้าใจลักษณะทั่วไปและที่มาของสำนวนไทยอีสาน ตลอดจนศึกษาความคิดของคนไทยอีสานจากสำนวน อันจะนำไปสู่ความเข้าใจวัฒนธรรมของคนไทยอีสานที่สะท้อนจากสำนวนได้อีกด้วย เนื่องจากสำนวนอีสานส่วนใหญ่มีโครงสร้างหลายตอน บางสำนวนอีสานโครงสร้างทุกตอนสะท้อนโลกทัศน์เรื่องเดียวกัน แต่บางสำนวนอีสานสะท้อนโลกทัศน์ที่แตกต่างกันไป ผู้วิจัยได้แสดงตัวอย่างเต็มทั้งสำนวนอีสานแต่ละจะเน้นเฉพาะตอนที่สะท้อนโลกทัศน์ที่ตรงกับหัวข้อเท่านั้นและในการวิเคราะห์โลกทัศน์ของคนอีสานที่สะท้อนมาจากสำนวนอีสาน นอกจากผู้วิจัยจะวิเคราะห์โลกทัศน์ตามประเด็นที่กำหนดไว้แล้ว ผู้วิจัยจะเชื่อมโยงให้เห็นวิถีชีวิตของคนอีสานที่เกี่ยวข้องกับโลกทัศน์ดังกล่าวด้วย

2. โลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์

โลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ คือ โลกทัศน์ที่สะท้อนสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับบุคคลในฐานะปัจเจกชน เป็นต้นว่า สภาพภาพของคน ได้แก่ การให้ความเคารพนับถือและยอมรับเพศชายผู้มีความรู้ เพศหญิง ชาติตระกูล จิตใจอารมณ์ความรู้สึก เกียรติยศศักดิ์ศรี กิริยามารยาท เป็นต้น

2.1 โลกทัศน์ที่มีต่อผู้ชาย

ในสังคมอีสาน ผู้ชายมีโอกาสดำเนินชีวิตได้อิสระกว่าผู้หญิง ผู้ชายสามารถทำสิ่งต่างๆ หลายประการที่ผู้หญิงไม่สามารถทำได้ เช่น การมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้อันเป็นทางนำไปสู่การมีอำนาจ ชื่อเสียง เกียรติยศในทางโลก การมีโอกาสได้บวชเรียนอันเป็นการสร้างบุญกุศลสูงสุดในทางธรรม ผู้ชายสามารถเปลี่ยนไปอยู่ในสถานภาพที่สูงกว่าชาติกำเนิดของตนเอง โดยการบวชหรือการเรียนหนังสือแล้วเข้ารับราชการ ในขณะที่ผู้หญิงไม่สามารถทำได้ ในการดำเนินชีวิตผู้ชายก็มีอิสระในการดำเนินชีวิตมากกว่าผู้หญิง ในการประพุดติตน ผู้ชายก็มีอิสระที่จะประพุดติปฏิบัติตนตามความต้องการของตนเองมากกว่าผู้หญิง โดยพบว่าสำนวนอีสานที่สะท้อนโลกทัศน์ต่อผู้ชาย มีดังนี้

ตัวอย่าง เห็น ก ไก่ เป็นฮวงครู (สวิง บุญเจิม, 2537: 56)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า เรียนหนังสือแล้วไม่รู้ อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ สะท้อนโลกทัศน์ของคนอีสานที่ว่า การศึกษามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตสามารถยกระดับฐานะทางสังคมได้และผู้มีโอกาสได้ศึกษาควรสนใจใฝ่รู้จนแตกฉานในวิชาการที่ศึกษา

ตัวอย่าง เอียนน้ำไปเอียนฮุ้นครหลวงแขวงเพิ่น ไปได้หลายขวบมือความฮู้หากบ่หลาย ได้แต่พอมาดัมผสมกับน้ำป่น คันชิลาบชีก้อยแกงส้มกะบ่แม่น (สวิง บุญเจิม, 2537: 103)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า ความรู้น้อย สะท้อนโลกทัศน์ของคนอีสานที่ว่า คนบางคนมีโอกาสได้ศึกษาในเมืองหลวงหรือในสถานที่ที่มีความพร้อมในการจัดการศึกษาแต่กลับไม่มีความรู้ และนำไปประโยชน์ไม่ได้

ตัวอย่าง หลึงฮูปฮ้ายคองวัดพางม ชายฮูปทรมาริชาพาฮุ้ง (สำลี รักสุทธี, 2553: 198)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า หลึงจะงามเพราะมีศีล ชายจะงามเพราะมีความรู้ สะท้อนโลกทัศน์ของคนอีสานที่ว่าหากบุคคลใดที่หวังจะเจริญรุ่งเรืองไปข้างหน้า ถึงจะมีรูปร่างไม่ดี แต่หากว่ามีความรู้แล้วย่อมที่จะเจริญได้

ลักษณะของสำนวนอีสานดังกล่าวข้างต้น เป็นเพียงแนวทางให้ผู้ชายยึดถือปฏิบัติเท่านั้น ผู้ชายจะยึดถือปฏิบัติหรือไม่ ไม่ได้ส่งผลต่อชีวิตของผู้ชายมาก แต่ถ้าหากผู้ชายคนใดผ่านการบวชเรียนหรือได้รับการศึกษา ผู้ชายคนนั้นก็จะได้รับความเคารพนับถือและยอมรับมากกว่า ทั้งยังสามารถเปลี่ยนไปอยู่ในสถานภาพที่สูงกว่า

ชาติกำเนิดของตนเอง โดยการบวชหรือการเรียนหนังสือแล้วเข้ารับราชการสามารถยกระดับฐานะทางสังคมได้ นอกจากนี้สำนวนอีสานข้างต้นยังสะท้อนในเรื่องของการนำความรู้ความสามารถไปใช้ ต้องใช้ในทางที่เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่โอ้อวดว่ามีความรู้

จากสำนวนอีสานข้างต้นเห็นว่า สังคมอีสานได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของผู้ชายไว้แล้วตั้งแต่เกิดจนตาย บทบาทและหน้าที่ดังกล่าว ล้วนเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญสำหรับผู้ชายเพราะสังคมอีสานคาดหวังให้ผู้ชายเป็นหัวหน้า เป็นผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือผู้นำสังคม ดังนั้นคนอีสานจึงมี โลกทัศน์ว่าผู้ชายควรจะมีคุณสมบัติที่พร้อมจะเป็นผู้นำได้

2.2 โลกทัศน์ที่มีต่อผู้หญิง

ถึงแม้ว่าลูกผู้หญิงจะไม่มีโอกาสบวชเรียนและรับราชการสร้างชื่อเสียงให้วงศ์ตระกูลเหมือนผู้ชาย แต่สังคมอีสานมีทัศนคติต่อผู้หญิงว่ามีความซื่อสัตย์และกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ผู้หญิงมีโอกาสใกล้ชิดและเลี้ยงดูพ่อแม่ได้ตลอดชีวิต เพราะประเพณีของสังคมอีสานเมื่อผู้ชายแต่งงานแล้วต้องย้ายไปอยู่ที่บ้านของฝ่ายหญิง ผู้ชายจึงไม่ได้อยู่ใกล้ชิดเลี้ยงดู ประณิบัติพ่อแม่ ความผูกพันระหว่างพ่อแม่กับลูกสาว จึงเป็นความผูกพันที่แน่นแฟ้นกว่าความผูกพันระหว่างพ่อแม่กับลูกชาย ครอบครัวชาวอีสานจึงมีความยินดีที่มีลูกสาวไม่น้อยกว่าการมีลูกชาย ครอบครัวของชาวอีสานต้องเลี้ยงลูกสาวให้ดีเพื่อให้จะได้เป็นที่พึ่งของพ่อแม่ต่อไป ด้วยเหตุที่สังคมอีสานมีความคาดหวังในตัวผู้หญิงสูงมาก และสังคมได้สร้างบรรทัดฐานที่สังคมเห็นว่าดีงามให้ผู้หญิงประพฤติปฏิบัติ โดยผู้หญิงต้องยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตั้งแต่เกิดจนตาย ผู้หญิงอีสานคนใดไม่ประพฤติปฏิบัติตามจะถูกสังคมตำหนิและลงโทษ ผู้หญิงจึงต้องเรียนรู้หน้าที่และบทบาทของตนในสถานภาพต่างๆ กัน ในแต่ละช่วงวัยของชีวิต ผู้หญิงอีสานได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างเข้มงวดกวดขันมากกว่าผู้ชาย ตั้งแต่เริ่มโตเป็นสาวจนกระทั่งถึงเวลาแต่งงาน มาตรฐานทางศีลธรรม การซุบซิบนินทาของเพื่อนบ้านและความเชื่อในวิญญาณบรรพบุรุษเป็นสิ่งสำคัญที่ควบคุมให้ผู้หญิงประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของจารีตประเพณีอยู่ตลอดเวลา ถึงแม้ว่าผู้หญิงจะไม่มีหน้าที่ทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวเหมือนผู้ชาย แต่ผู้หญิงก็มีหน้าที่และบทบาทในการกำหนดอนาคตของครอบครัวและบุคคลในครอบครัวต่อไป ผู้หญิงจึงจำเป็นต้องได้รับ

การปลูกฝัง เรียนรู้หน้าที่และบทบาทดังกล่าวตั้งแต่วัยเด็กเพื่อที่จะทำหน้าที่ได้
สมบูรณ์ที่สุดเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่

ลักษณะของผู้หญิงที่พึงประสงค์

ตัวอย่าง หญิงใดสูงก่าเกลี้ยงท้ายลำเอิกเหว หญิงนั้นงามพอควรให้ฮีบจากจ้าน (สวิง
บุญเจิม , 2537: 88)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า สะโพกที่มีรูปทรงสวยงามมาก สะท้อน
โลกทัศน์ของคนอีสานที่ว่า ลักษณะรูปร่างของผู้หญิงที่ดี

สำนวนอีสานได้สะท้อนลักษณะของผู้หญิงที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์
ซึ่งลักษณะดังกล่าวได้สะท้อนโลกทัศน์ของคนในสังคมต่อลักษณะของผู้หญิงที่
พึงประสงค์ไว้ดังนี้ เป็นผู้กำหนดอนาคตของครอบครัว มีความสามารถในการบ้านงาน
เรือน มีความสามารถในการดูแลทรัพย์สินสมบัติ ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามี ส่งเสริมสามีให้
เจริญก้าวหน้า เคารพเชื่อฟังและให้เกียรติสามี และปฏิบัติหน้าที่ของแม่บ้านที่ดี

นอกจากนี้ยังมีสำนวนอีสานที่มีเนื้อหาสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของคนใน
สังคมต่อลักษณะของผู้หญิงที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งลักษณะดังกล่าวมีดังนี้ คือ
กิริยามารยาทไม่ดี ไม่มีความสามารถในการบ้านงานเรือน ไม่มีความละเอียดรอบคอบ
ไว้วางใจไม่ได้ ไม่มีความซื่อสัตย์เก็บความลับไม่ได้ ประพฤติตัวไม่ดี วางตนไม่เหมาะสม
โดยเฉพาะเรื่องเพศ ดังนี้

ตัวอย่าง เป็นแม่ฮ้างมันบ่ห่างคือกะทอ (สวิง บุญเจิม, 2537: 47)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า หญิงที่เคยมีสามีแล้วสะท้อนโลกทัศน์
ของคนอีสานที่ว่า หญิงที่เคยแต่งงานมาแล้วยอมเป็นผู้หญิงที่มีตำหนิ

ตัวอย่าง บ้านฮ้างอย่าแว สาวแก่อย่าจา (สวิง บุญเจิม , 2537: 60)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า หญิงผู้ชู้ชานาญในเชิงเสน่ห์เล่ห์กลมารยา
ต่างๆ ไม่น่าไว้วางใจสะท้อนโลกทัศน์ของคนอีสานที่ว่า ผู้หญิงที่มีมารยาไม่ควรคบหา

สำนวนอีสานข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของผู้หญิงที่ไม่ดี เช่น ผู้หญิง
ที่ผ่านการแต่งงานมีครอบครัวมาแล้ว ผู้หญิงที่มีมารยา ผู้หญิงที่รูปร่างหน้าตาดี แต่
พฤติกรรมไม่เหมาะสม ไม่รักนวลสงวนตัว และไม่รักเดียวใจเดียว ไม่มีความซื่อสัตย์

จากการศึกษาโลกทัศน์เกี่ยวกับผู้หญิงที่สะท้อนจากสำนวนอีสาน จะเห็นว่า
สังคมอีสานยกย่องผู้หญิงเป็นใหญ่ในครอบครัว เป็นผู้วางแผนอนาคตและการดำเนิน
ชีวิตของบุคคลในครอบครัวเป็นผู้กำหนดฐานะของครอบครัว แต่ในสังคมผู้หญิงก็เป็น

รองผู้ชายทั้งอำนาจและสถานภาพ เพราะจากอดีตไม่ปรากฏว่ามีผู้หญิงอีสานคนใดเป็นผู้นำทางสังคมหรือผู้นำทางศาสนา ตำแหน่งดังกล่าวล้วนมีผู้ชายเป็นผู้นำทั้งสิ้น แม้ว่าเบื้องหลังการเป็นผู้นำของผู้ชายจะได้มาจากความคิดการกระทำหรือการสนับสนุนจากผู้หญิงมาโดยตลอดก็ตาม

2.3 โลกทัศน์ที่มีต่อจิตใจ อารมณ์และความรู้สึกของมนุษย์

คนอีสานมีทรรศนะต่อคนว่า ประกอบด้วยกายและใจ ซึ่งมีความสัมพันธ์และอิทธิพลเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อย่างไรก็ตาม คนอีสานก็ให้ความสำคัญใจกว่ากาย เพราะใจเป็นตัวกำหนดให้กายปฏิบัติหรือไม่ให้ปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่ง กายจะปฏิบัติหรือชู้ขึ้นอยู่กับใจเป็นผู้บงการ คนจะมีความสุขหรือความทุกข์ขึ้นอยู่กับใจ โลกทัศน์ของคนอีสานเกี่ยวกับจิตใจ อารมณ์และความรู้สึกที่ปรากฏในสำนวนอีสาน เช่น ความโกรธ ความใจร้อน ความรัก ความเกลียด ความกลัว ความอาย และความต้องการ

ตัวอย่าง จ้วงกินหญ้าแสนซึ่มกะเขาหัก หมูปอกินฮ้ำแสนชิตะดังแว่ว (สวิง บุญเจิม, 2537: 33)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า จิตใจของผู้อื่นให้ทำตามที่ต้องการด้วยความยากลำบาก สะท้อนโลกทัศน์ของคนอีสานที่ว่า การที่จะทำอะไรต้องยึดมั่นในหลักการไม่ควรทำตามจิตใจคนอื่น

ตัวอย่าง หมาหลายเจ้ากินข้าวหลายเฮือน (สวิง บุญเจิม, 2537: 75)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า คนลบละเลงเพื่อผลประโยชน์ตนเอง สะท้อนโลกทัศน์ของคนอีสานที่ว่า ไม่ควรไว้วางใจบ่าวหลายนายเปรียบเหมือนกับสำนวนที่ว่า นกสองหัว

ตัวอย่าง ไยบัวข้อง ดินสารสังบขาด บาดดินเปิดไก่อเหี้ยบข้อง สักมาได้ขาดกลาง (สำลี รักสุทธี, 2553: 103)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า ทำอะไรหากมีความระมัดระวังย่อมเกิดผลดี หากทำผลลึกลับ ย่อมเกิดผลเสีย สะท้อนโลกทัศน์ของคนอีสานที่ว่า หากทำอะไรควรที่จะคิดให้รอบคอบคิดไตร่ตรองให้ดีก่อนที่จะลงมือทำ

2.4 โลกทัศน์ที่มีต่อเกียรติยศ ศักดิ์ศรี

คนอีสานเป็นคนที่หยิ่งในเกียรติและศักดิ์ศรี จะเห็นได้ว่าในอดีตถึงปัจจุบัน ภาคอีสานเป็นภาคที่แห้งแล้ง อาชีพของคนอีสานส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ทำนา ทำสวน ทำไร่ ซึ่งการเพาะปลูกเป็นไปด้วยความยากลำบากทั้งสภาพอากาศ สภาพดิน ปริมาณน้ำฝน และระบบชลประทานไม่ทั่วถึง แต่คนอีสานก็ต่อสู้ดิ้นรนตั้งหน้าตั้งตา ทำมาหากินไม่ย่ำถินฐาน ไม่เปลี่ยนอาชีพและพึ่งพาตนเองมาก จากการศึกษาโลกทัศน์ของคนอีสานที่สะท้อนจากสำนวนอีสานพบว่า คนอีสานในอดีตมีโลกทัศน์ต่อเกียรติยศศักดิ์ศรีว่าสำคัญกว่าชีวิต การมีชีวิตอยู่โดยปราศจากศักดิ์ศรีก็มีสภาพไม่ต่างไปจากคนที่ตายไปแล้ว สำนวนอีสานที่สะท้อนโลกทัศน์ดังกล่าวเช่น

ตัวอย่าง ชาตี้ที่แวนนามเชื้อเสื่อปลานอนป่า บ่หอนอดอยากเนื้อในท้องเถื่อนไพร (สวิง บุญเจิม, 2537: 51)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า มีศักดิ์ศรีไม่พึงพาอาศัยผู้ใด สะท้อนโลกทัศน์ของคนอีสานที่ว่า คนอีสานเป็นผู้ที่มีศักดิ์ศรีไม่ขอความช่วยเหลือจากใครๆ อาศัยความขยัน อดทนในการทำงาน

ตัวอย่าง เป็นเสื่อแล้วลายปลายเขากะตุ้ ให้อีบหามินหม้อมาต้มต้มลาย (สวิง บุญเจิม, 2537: 96)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า ผู้ชายต้องรักศักดิ์ศรีและรักษาชื่อเสียงของตนเอง สะท้อนโลกทัศน์ของคนอีสานที่ว่า คนอีสานให้ความสำคัญกับผู้ที่มีศักดิ์ศรี

ตัวอย่าง อย่าสิหวังสุขย้อน บุญเขามาเพ็ง สุขกะสุขเพิ่นพุ่น บ่มาภูมิฮอดเฮา (สำลั รักสุทธิ, 2553: 125)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า อย่าได้หวังความสุขจากคนอื่น เพราะเป็นไปไม่ได้ยาก สุขก็สุขของเขาไม่อาจมาถึงเราได้ สะท้อนถึงโลกทัศน์ที่ว่าทุกคนมีเกียรติ มีศักดิ์ศรีของตน มีความพึงพอใจในสิ่งที่ตนเป็น คนอีสานมีโลกทัศน์ว่า เมื่อมีชีวิตอยู่ก็ควรมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า มีชื่อเสียงเกียรติยศ เมื่อตายก็ตายอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี เพราะคนเราเกิดมามีชีวิตอยู่บนโลกนี้ไม่นาน แต่ชื่อเสียงที่ทำไว้ไม่ว่าจะดีหรือชั่วจะยังคงอยู่ตลอดไป

2.5 โลกทัศน์ที่มีต่อความขยันขันแข็งในการทำงาน

สังคมอีสานเป็นสังคมเกษตรกรรมที่ต้องอาศัยแรงงานในการผลิต ดังนั้นคนอีสานจึงต้องขยันขันแข็งในการทำเกษตรกรรม ผู้ที่มีความรู้จากการศึกษาเล่าเรียน

และมีโอกาสอาจโชคดีได้ทำงานราชการ มีเกียรติ มีอำนาจ ในขณะที่คนที่ไม่มีความรู้ หรือไม่มีโอกาสก็ต้องทำงานในไร่นาตามพ่อแม่ ซึ่งเป็นงานหนักไม่ว่าจะเป็นงานใด ผู้คนต้องมีความขยันขันแข็งและมีความอดทนต่อสู้กับงาน เพื่อให้ครอบครัวมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี มีกินมีใช้ คนที่เกียจคร้านจะถูกสังคมดูถูก สำนวนอีสานที่สะท้อนโลกทัศน์ดังกล่าวเช่น

ตัวอย่าง หนักช้อยกันหาบ หยาบช้อนกันตึง (สวิง บุญเจิม, 2557: 41)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า ว่าต่างคนต่างช่วยกันทำ สะท้อนโลกทัศน์ของคนอีสานที่ว่า คนอีสานมีความรักใคร่ปรองดอง สามัคคีนิสัยชอบช่วยเหลือกันและกัน

ตัวอย่าง คบเด็กน้อยเล่นการบ้าน คบหัวล้านเล่นการเมือง (สวิง บุญเจิม, 2557: 121)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า ทำงานกับคนไม่เอาการเอางานจะทำให้งานนั้นไม่สำเร็จ สะท้อนโลกทัศน์ของคนอีสานที่ว่า การทำงานร่วมกับใครต้องคำนึงถึงความรู้ความสามารถของคนนั้น

ตัวอย่าง เงินค่านี มีหลายแต่ผู้หมั้น ผู้ซื้อร้าน หาได้กับหมา (สำลี รักสุทธี, 2553: 86)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า เงินของทรัพย์สมบัติจะได้มาและมีมากสำหรับคนขยันเท่านั้น คนขี้เกียจถึงได้แต่กินน้อย สะท้อนโลกทัศน์ของคนอีสานที่ว่า คนเราจะมีทรัพย์สินได้นั้น ก็เพราะมีความขยันหมั่นเพียร

สำนวนอีสานข้างต้น สะท้อนโลกทัศน์ของคนอีสานที่มีต่อความขยันขันแข็งในการทำงานว่า ความเพียรพยายาม ความขยัน ความอดทนในการทำงาน การรู้จักวางแผนในการทำงานอย่างละเอียดรอบคอบ การเชื่อฟังคำแนะนำจากผู้มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่ายอมทำให้งานที่ทำประสบผลสำเร็จและมีคุณภาพ

3. โลกทัศน์ที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม

คนอีสานมีโลกทัศน์ต่อการดำรงชีวิตของคนว่า คนเรานอกจากจะดำรงชีวิตในฐานะปัจเจกชนแล้ว คนยังต้องดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม ซึ่งมีความแตกต่างกันในเรื่องสถานภาพ ฐานะ อายุ เพศ วัย ความสงบสุขของสังคมและของตัวบุคคลขึ้นอยู่กับว่า บุคคลแต่ละคนรักษาหน้าที่สถานะและความสัมพันธ์ในรูปแบบที่เหมาะสมต่อกันและกัน ดังนั้นการที่คนจะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันกับบุคคลในสังคมได้

อย่างปรกติสุข คนต้องเรียนรู้ที่จะประพฤติปฏิบัติตนต่อบุคคลในสังคมให้เหมาะสม สำนวนอีสานได้สะท้อนให้เห็นโลกทัศน์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคนในสังคมอีสาน 2 ลักษณะ คือ

3.1 โลกทัศน์ที่มีต่อความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติและระบบอาวุโส

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมอีสาน นอกจากความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์แล้วความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติและระบบอาวุโสก็เป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ที่มีบทบาทมาก ดังนั้นการยอมรับในวัยวุฒิและความอาวุโสจึงมีอยู่มาก หน้าที่ระหว่างผู้ใหญ่ ผู้น้อย บิดามารดากับบุตร สังคมได้กำหนดไว้อย่างเข้มงวด ผู้ที่ประพฤติผิดไปจากแนวคิดของสังคมจะถูกติเตียนอย่างมาก โลกทัศน์ด้านนี้สะท้อนอยู่ในสำนวนอีสานในแง่มุมต่างๆ คือ

ก. พ่อแม่

ปรีชา ช้างขวัญยืน (2541: 97) ได้กล่าวไว้ว่า “พระพุทธศาสนาถือว่าบิดามารดาเป็นพรหมของบุตร เพราะเป็นผู้มีพรหมวิหาร 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ธรรมทั้ง 4 ประการแสดงให้เห็นว่า บิดามารดาเป็นผู้ให้”

สังคมอีสานเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญต่อบุคคลในครอบครัวโดยเฉพาะพ่อแม่ โดยคนอีสานเปรียบพ่อแม่เป็นพรหมของลูก เป็นเทวดาของภูมิ คือ เทวดาประจำบ้าน เพราะพ่อแม่นอกจากจะเป็นผู้ให้กำเนิดลูก ให้การเลี้ยงดูตั้งแต่เล็กจนโตแล้ว พ่อแม่ยังเป็นครูคนแรกของลูกที่ให้การอบรมสั่งสอน คนอีสานเห็นความสำคัญของการอบรมสั่งสอนว่า เด็กจะเติบโตเป็นคนดี มีกิริยามารยาทที่เรียบร้อย อ่อนน้อม ถ่อมตนได้ ก็ต้องได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว เพราะครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่ขัดเกลามนุษย์ให้รู้ว่สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ สิ่งใดถูกหรือสิ่งใดผิด ครอบครัวจึงเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างลึกซึ้ง รวมทั้งมีอิทธิพลต่ออารมณ์ทัศนคติและความประพฤติของมนุษย์ พ่อแม่มีหน้าที่อบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนดี การอบรมสั่งสอนสามารถขัดเกลากฎีการกรรมที่สังคมไม่พึงประสงค์ได้ ทำให้ลูกสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข การสอนอาจสอนโดยทางตรง คือ การอบรมสั่งสอนด้วยวาจา หรือสอนทางอ้อมโดยประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง คนอีสานมีโลกทัศน์ว่าพ่อแม่เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดลูกมากกว่าคนอื่น ความประพฤติของพ่อแม่จึงเป็นสิ่งที่มอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการประพฤติปฏิบัติของลูกสำนวนอีสานที่สะท้อนโลกทัศน์ดังกล่าว

ตัวอย่าง ลูกแทนพ่อ หน่อแทนลำ (สวิง บุญเจิม, 2537: 78)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า คนย่อมเป็นไปตามเชื้อสายเผ่าพันธุ์

ตัวอย่าง ชุตนำพ่อ ก่อนำครู (สวิง บุญเจิม, 2537: 63)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า ทำอะไรมีครูหรือมีแบบฉบับที่ดี

ตัวอย่าง คำปากพ่อแม่นี้หนักเก็งธรณี ใฝ่ผู้ยาแยงนบ หากลิเอียงเมื่อหน้า (สำลี รักสุทธี, 2553: 36)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า คำพูด คำสอนของพ่อแม่มีค่านักน้ำหนักเทียบเท่าผืนแผ่นดิน ใครเคารพยำเกรงนำไปปฏิบัติย่อมจะนำความเจริญก้าวหน้ามาสู่ตน

จากสำนวนอีสานข้างต้นสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของคนอีสานว่า บทบาทของพ่อแม่ที่สำคัญนอกเหนือจากการให้กำเนิดและการเลี้ยงดูลูก คือ การประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูก พฤติกรรมที่ดีของพ่อแม่ คือ การอบรมสั่งสอนทางอ้อม

ข. ครูอาจารย์

สังคมอีสานให้ความสำคัญเคารพนับถือครูมาก ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์เหมือนความสัมพันธ์แบบอื่นๆ ในสังคม ที่น้ำหนักระเบียงไปทางด้านหนึ่ง ครูเสมือนบิดามารดา เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้และออกคำสั่ง นักเรียนเสมอบุตรเป็นฝ่ายรับให้การยอมรับและเชื่อฟัง ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงในกระบวนการถ่ายทอด ยกเว้นแต่ความรู้ไม่รู้เพียงสาของนักเรียน ความรู้ได้ถูกถ่ายทอดสู่ศิษย์คนแล้วคนเล่าเป็นรุ่นๆ สำนวนอีสานที่สะท้อนโลกทัศน์ดังกล่าวเช่น

ตัวอย่าง หัวล้านสิ้นครู (สวิง บุญเจิม, 2537: 55)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า ไม่ทำตามคำสั่ง

ตัวอย่าง เขาเป็นศิษย์ควรรู้ บูชาครูผู้สอนสั่ง เอ็ดตามคำบอกไว้ ศิษย์ได้สูงเฮือง (สำลี รักสุทธี, 2553: 225)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า ศิษย์ยำเกรง เคารพครูอาจารย์ย่อมเจริญก้าวหน้า

ตัวอย่าง ศิษย์ควรยำแยงย่าน ครูบาพ่อแม่ (สำลี รักสุทธี, 2553: 225)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า ศิษย์ควรเคารพครู

จากสำนวนอีสานข้างต้นสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของคนอีสานที่มีต่อครูว่า ครูนอกจากมีหน้าที่ให้ความรู้แล้ว ยังมีหน้าที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เมื่อศิษย์มีปัญหา ก็มักไปขอคำปรึกษาจากครู เพราะครูเป็นบุคคลที่สังคมยอมรับว่ามี

ความรู้มากกว่าคนอื่นๆ ในสังคม ครูมักสอนตั้งแต่รุ่นพ่อมาจนกระทั่งถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน ครูจึงเปรียบเสมือนญาติผู้ใหญ่ที่บุคคลในครอบครัวให้ความเคารพนับถือ สังคมอีสานนับถือครูว่า เป็นผู้ที่มีพระคุณอันดับสองรองจากพ่อแม่ ครูมีหน้าที่อบรมสั่งสอนให้ศิษย์มีความรู้ มีความประพฤติที่ดี สร้างคนให้เป็นคนที่มีคุณค่าทางสังคม ดังนั้นศิษย์ทุกคนควรให้ความเคารพเชื่อฟังและตอบแทนบุญคุณเสมอบิดามารดา

ค. บรรพบุรุษ นักปราชญ์และผู้อาวุโส

คนอีสานมีโลกทัศน์ต่อบรรพบุรุษ นักปราชญ์และผู้อาวุโสว่า เป็นบุคคลที่ควรได้รับความเคารพนับถือ ไม่ว่าจะเป็นผู้อาวุโสที่อยู่ในเครือญาติและนอกเครือญาติ ในสังคมอีสานคนที่มิมีสถานภาพทางสังคมด้อยกว่าแต่มีความอาวุโสมากกว่า พึงถูกเรียกขานด้วยความเคารพ

ผู้เยาว์ต้องแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่รวมถึงญาติพี่น้องแม้ว่าจะแก่กว่าเพียงไม่กี่นาทีก็ตาม โดยผู้เยาว์ต้องพูดและปฏิบัติตนต่อผู้ใหญ่อย่างสุภาพอ่อนน้อม สังคมอีสานมีโลกทัศน์ต่อผู้อาวุโสว่า เป็นบุคคลที่มีคุณค่าในสังคมเป็นผู้มีประสบการณ์และสามารถนำประสบการณ์ดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ โดยเป็นแบบอย่างหรือวางแนวทางที่ถูกต้องดีงามให้แก่อนุชนรุ่นหลังได้ประพฤติปฏิบัติตามโดยไม่ต้องลองผิดลองถูก คนอีสานถือว่าการเดินตามทางผู้ใหญ่เป็นคารวะธรรมเป็นมงคล การนอกคอกเป็นอัปมงคล จึงไม่นิยมทำอะไรผิดจากแบบแผนที่บรรพบุรุษหรือผู้อาวุโสเคยปฏิบัติกันมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต โดยมีพ่อแม่และครูอาจารย์เป็นผู้สั่งสอนปลูกฝังให้ลูกปฏิบัติตาม สำนวนอีสานที่สะท้อนโลกทัศน์ดังกล่าวเช่น ตัวอย่าง ถ้าสามขวามีปัญญาไว้ใช้ (สวิง บุญเจิม, 2537: 84)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า คนแก่มักมีปัญญาควรคบหา

ตัวอย่าง เพ็นอยู่ดินให้เฮนั้งเง้า เป็นผู้เถ้าให้เฮาย่าแยง (สำลี รักสุทธี, 2553: 219)

จากสำนวนอีสานข้างต้นสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของคนอีสานที่มีต่อบรรพบุรุษ นักปราชญ์ และผู้อาวุโสว่า ลูกหลานชาวอีสานมักได้รับการอบรมสั่งสอนให้เคารพนับถือผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโสมากกว่าตน ไม่แสดงกิริยากระด้างกระเดื่องหรือโต้แย้ง ทั้งนี้เพราะผู้ใหญ่ คือ ผู้เจริญด้วยวัยวุฒิเป็นผู้เกิดก่อน ถ้าจะเปรียบก็เหมือนกับญาติอาของเร เพราะฉะนั้นจึงให้ความเคารพนับถือให้เกียรติ ระบบอาวุโสและการแสดงความเคารพต่อผู้อาวุโสจึงเป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ในสังคมอีสาน

3.2 โลกทัศน์ที่มีต่อความสัมพันธ์กับบุคคลในสังคม

ก. โลกทัศน์ต่อการคบคน

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม มนุษย์จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน การที่มนุษย์จะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างปกติสุขนั้น มนุษย์ต้องเรียนรู้ที่จะเลือกคบคนที่ช่วยนำพาหรือส่งเสริมให้ตนเองมีความสุข ความเจริญ แต่ถ้าคบคนไม่ดีหรือคบมิตรที่ไม่ใช่มิตรแท้ นอกจากจะไม่ส่งเสริมให้เจริญก้าวหน้าแล้ว ยังอาจชักพาให้ชีวิตตกต่ำลง การได้มิตรแท้จึงเป็นสิ่งที่มีความยิ่ง บุคคลที่ไม่มีมิตรเหมือนคนพิการทุกอย่าง คือ มีตาที่สว่างแต่มองอะไรก็มองไม่เห็น มีหูฟังเสียงแต่ฟังเรื่องราวสิ่งใดไม่ได้ทั้งหมด มีมือที่แข็งแรงแต่ทำงานไม่มีชื่อเสียง และมีชาติแต่เดินไปไกลไม่ได้ คนอีสานเห็นความสำคัญของการคบมิตรว่า คนควรรู้จักเลือกคบมิตรเพราะการคบมิตรที่ดีย่อมส่งผลดีต่อคนเรา การมีมิตรที่ดีบางครั้งดีกว่ามีญาติที่ไม่รักใคร่ห่วงใยกันสำนวนอีสานที่สะท้อนโลกทัศน์ดังกล่าวเช่น

ตัวอย่าง ควายย้ายไปหาบวก บ่แม่นบวกย้ายมาหาควาย (สวิง บุญเจิม, 2537: 87)

จะขอความช่วยเหลือจากใครเราจะต้องไปหาเขามิใช่ให้เขามาหาเรา

ตัวอย่าง กินผู้เดียวบ่ปันหมู่งเขี้ยวเกี้ยว (สวิง บุญเจิม, 2537: 143)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า การให้ช่วยสร้างมิตร

จากสำนวนอีสานข้างต้นสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของคนอีสานต่อการคบคนว่า หากคบมิตรที่ดีมิตรนั้นจะนำความสุขและส่งเสริมแต่สิ่งดี ๆ ให้แก่ชีวิต หากคบมิตรไม่ดีมิตรนั้นก็จะชักชวนไปในทางเสื่อมไม่ก่อให้เกิดความสุข ไม่ส่งเสริมให้เกิดความสุขของชีวิต

ก. โลกทัศน์ต่อลักษณะของคน

คนอีสานมีโลกทัศน์ต่อการคบคนว่า การดูลักษณะของคนที่จะคบเป็นสิ่งสำคัญแม้การดูจากลักษณะภายนอกจะไม่สามารถบอกถึงลักษณะนิสัยใจคอ ความประพฤติได้อย่างถูกต้องแม่นยำ แต่ก็สามารถช่วยกลั่นกรองคนที่คบได้ในระดับหนึ่ง สำนวนอีสานที่สะท้อนโลกทัศน์ดังกล่าวเช่น

ตัวอย่าง ไฟไหม้ป่าจ้งเป็นหน้าหนู น้ำท่วมสูงจ้งเห็นหน้าจิหล่อ (สวิง บุญเจิม, 2537: 42)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า เมื่อเกิดทุกข์ยากขัดสนจึงมาหาเวลาดีไม่เคยมีน้ำใจเอื้อเฟื้อ

ตัวอย่าง ตกหมุ้งแฉ่งเป็นแฉ่ง ตกหมุ้งกาเป็นกา (สวิง บุญเจิม, 2537: 91)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า อยู่ในหมุ้งใดก็เป็นเช่นนั้น

จากสำนวนอีสานข้างต้นสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของคนอีสานต่อลักษณะของคนว่า การคบใครควรดูลักษณะของบรรพบุรุษ วงศ์ตระกูล พ่อแม่ เพราะมีความเชื่อว่าหากพ่อแม่มีนิสัยอย่างไร พฤติกรรมเหล่านั้นจะถูกถ่ายทอดมายังลูกหลาน เช่น การเลือกผู้หญิงมาเป็นคู่ครองต้องดูว่าแม่ของผู้หญิงคนนั้นเป็นอย่างไร มีความเป็นแม่บ้านแม่ศรีเรือนหรือไม่ นิสัยใจคอเป็นอย่างไร ดังนั้นลักษณะภายนอกของคนบางครั้งก็สามารถนำมาใช้ในการตัดสินคนได้

ข. โลกทัศน์ต่อสิ่งที่พึงปฏิบัติในการคบคน

สำนวนอีสานได้สะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของคนอีสานต่อสิ่งที่พึงปฏิบัติในการคบคนดังนี้

ความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สังคมอีสานในชนบทจะอยู่กันเป็นหมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านจะกระจัดกระจายและตั้งอยู่ห่างกัน ในหมู่บ้านซึ่งมีประชาชนอยู่รวมกันหลายร้อยคน มีความสัมพันธ์เป็นญาติพี่น้องกัน การอยู่ร่วมกันต้องช่วยเหลือสามัคคีกัน ทั้งในด้านชีวิตความเป็นอยู่ เช่น การป้องกันภัยจากโจรผู้ร้าย และการช่วยเหลือกันในการประกอบอาชีพ เช่น อาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพหลักของสังคมอีสาน ที่ยังต้องอาศัยแรงงานจากคนและสัตว์ เช่น การทำนา เกี่ยวข้าว นวดข้าว คนในหมู่บ้านมีจิตสำนึกทางสังคมที่ต้องช่วยเหลือกันด้วยความสมัครใจ สุภาพดีที่สะท้อนโลกทัศน์ดังกล่าวเช่น

ตัวอย่าง นอนคว่ำให้เบิ่งเชือกควาย นอนหงายให้เบิ่งไผหญ้า (สวิง บุญเจิม, 2537: 65)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า เป็นนายให้เอาใจใส่ลูกน้อง เป็นผู้ช่วยให้คอยสังเกตนาย

ตัวอย่าง เกิดเป็นคน ให้มีใจกว้าง เอาหูห่าง ฟังบ้านฟังเมือง (สำลี รักสุทธี, 2553: 202)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า ควรเป็นคนที่มีใจกว้างขวาง อย่าใจแคบ

ตัวอย่าง จกข้าวให้ เพื่อนหมูเขากิน ยามหิวมา สืบกันภายใน (สำลี รักสุทธี, 2553: 39)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า ให้ความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนฝูง ต่อไปภายหน้าอาจได้พึ่งพาเพื่อน

การอ่อนน้อมถ่อมตน คนอีสานมักสอนลูกหลานให้เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน เพราะคนอ่อนน้อมถ่อมตน ย่อมเป็นที่รักใคร่และมักได้รับความเมตตาช่วยเหลือจากผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าทั้งวัยวุฒิและฐานะ การแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนสามารถทำได้ทั้งโดยคำพูดและการกระทำ เช่น ใช้คำพูดที่ไพเราะอ่อนหวาน นุ่มนวล ไม่แข็งกระด้าง ส่วนการกระทำ คือ รู้จักมีสัมมาคารวะ สุภาพ อ่อนน้อม ไม่หยิ่งยโส สุภาพที่สะท้อนโลกทัศน์ดังกล่าว เช่น

ตัวอย่าง เชื้อฟ่งท่าน เกิดก่อนคุณหลาย ญิงและชาย จ้อจำเอาไว้ (สำลี รักสุทธี, 2553: 226)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า เชื้อฟ่งผู้ใหญ่ ย่อมได้ประโยชน์มากมาย

ตัวอย่าง ไวปากเสียศีล ไวตีนตกกไม้ (สวิง บุญเจิม, 2537: 84)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า พูดจาให้ระมัดระวังตัวจะเสียหายได้

ค. โลกทัศน์ต่อสิ่งที่ไม่พึงปฏิบัติในการคบคน

สำนวนอีสานได้สะท้อนโลกทัศน์ต่อสิ่งที่ไม่พึงปฏิบัติในการคบคนไว้ดังนี้ คือ การไว้ใจหรือเชื่อใจคนอื่นมากเกินไป การไม่รู้จักรักบุญคุณคน การพูดที่ก่อให้เกิดความแตกแยก **การไว้ใจหรือเชื่อใจคนอื่นมากเกินไป** คนในสังคมย่อมมีหลายประเภทหลายแบบ บางคนดี บางคนชั่ว บางคนซื่อสัตย์ บางคนไม่ซื่อสัตย์ การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างไม่มีปัญหา มนุษย์ต้องเรียนรู้ลักษณะนิสัยของคนแต่ละประเภท เพื่อจะได้ปฏิบัติต่อคนแต่ละประเภทให้เหมาะสม โดยไม่เกิดความเสียหายตามมาภายหลัง การไว้วางใจหรือเชื่อใจคนอื่นมากเกินไป โดยไม่พิจารณาให้รอบคอบก็อาจส่งผลร้ายต่อตนเองได้ คนอีสานได้สั่งสอนลูกหลานไม่ให้ไว้ใจใครง่าย ๆ สำนวนอีสานที่สะท้อนโลกทัศน์ดังกล่าว เช่น

ตัวอย่าง งูเห่าหอมโตซื้อสารพิช อย่าได้วางใจสัตว์สิ่งงูฉนั้น หรือ ลางเทือดี ลางเทือฮ้าย ลางเทือมี

ลางเทือไฮ้ ลางเทือได้มาแล้วผัดเล้าพลอยเสียแม้ว่าเป็นผัวเป็นเมียบ่เชื่อใจกันได้ (สวิง บุญเจิม, 2534: 37)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า ไม่ให้ไว้ใจสัตว์ร้ายหรือคนใกล้ชิด อาจจะทำร้ายหรือทรยศต่อเราได้

ตัวอย่าง ขี้หมิ่นอยู่สวน ขวนกันเป็นหว้าน ชูอยู่บ้าน เป็นเพื่อนชะเลยเตย (สำลี รักสุทธี, 2553: 26)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า ให้ระวังญาติพี่น้อง หากปล่อยปละละเลยไม่ไปมาหาสู่อาจลดความสัมพันธ์และเป็นอันไปได้

ตัวอย่าง ข้าลักหนือย่าเอาหลายเทื่อ จันกินเบื้ออย่าเอาไว้ในเฮือน คนใจเบือนอย่าเป็นเบื้ออย่าเอาไว้ในเฮือน คนใจเบือนอย่าเป็นพี่น้อง มันจักเป็นล้องค้องคือเกี่ยวสองคม (สำลี รักสุทธี, 2553: 26)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า อย่าไว้ใจสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเรา **การไม่รู้จักบุญคุณคน** คือ การไม่รู้สำนึกในบุญคุณของผู้ที่มีพระคุณต่อตนเอง นอกจากนั้นยังทำให้คนมีบุญคุณต่อตนเองต้องได้รับความเดือดร้อนอีกด้วย ลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ในสังคมอีสาน ส่วนวนอีสานที่สะท้อนโลกทัศน์ดังกล่าวเช่น

ตัวอย่าง เหลียวเห็นขึ้นวางปลาปละปลอย (สรวง บุญเจิม, 2537: 29)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า เกาหัวได้ไหมที่ตีกว่า

ตัวอย่าง ครั้นเจ้าได้ขี่ช้าง อย่าลืมหู้งัวควาย มันหากคุณคนทาง ต่างคิดกันกำ (สำลี รักสุทธี, 2553: 224)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า ได้ดีแล้วอย่าลืมหูเพื่อนฝูง เพราะเราอาจมีคนละทาง อาจมีทางช่วยกันได้ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

4. โลกทัศน์ที่มีต่อการพูด

การพูดเป็นวิธีการติดต่อสื่อสารที่สำคัญวิธีหนึ่งของมนุษย์ในสังคม เพื่อตกลงทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน ดังนั้นการพูดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง การพูดดีย่อมส่งผลดีให้แก่ผู้พูด เพราะการพูดนั้นสามารถชนะใจ ครองใจและโน้มน้าวใจให้บุคคลอื่นคล้อยตามตน หรือสร้างความพึงพอใจให้แก่บุคคลอื่นได้ ตรงกันข้ามกับการพูดไม่ดี เพราะการพูดไม่ดีนั้น อาจทำให้เกิดปัญหาหรือสร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นหลายอย่าง เป็นต้นว่า ความเข้าใจผิด ความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท คนอีสานมีโลกทัศน์เกี่ยวกับการพูดดังนี้

4.1 ลักษณะของการพูดที่ดี

ก. รู้ว่าสิ่งใดควรพูดไม่ควรพูด

คนอีสานมักสอนลูกหลานเป็นคนพูดน้อย พูดน้อย หมายถึง พูดเฉพาะเรื่องที่จำเป็นต้องพูดเท่านั้น และรู้ว่าสิ่งใดควรพูด สิ่งใดไม่ควรพูด ไม่ใช่ทุกเรื่องที่ต้องการพูด ถ้ารู้ว่าเมื่อพูดไปแล้วไม่เกิดผลดีอะไรก็นิ่งเฉยอย่าพูดดีกว่า เพราะคนที่พูดมากโอกาสที่จะเดือดร้อนเพราะคำพูดย่อมมีมาก ถ้าพูดแล้วไม่ได้แสดง

ภูมิความรู้หรือทรงชนะที่น่าสนใจ คำพูดเหล่านั้นก็ไม่มีใครสนใจฟัง ฉะนั้นก่อนพูดต้องพิจารณาว่าสิ่งที่พูดเป็นสิ่งที่ควรพูดหรือไม่ นอกจากนั้นการพูดมากยังทำให้เรื่องหรือปัญหาที่ยาวไม่จบสิ้น บางครั้งเรื่องเล็กน้อยก็กลายเป็นเรื่องใหญ่ สุภาจิตที่สะท้อนโลกทัศน์ดังกล่าวเช่น

ตัวอย่าง ชื่อว่าการยอโยนินทาประจำโลก มีแต่ปู่แต่ป้าหนีได้ฮ่อมใด (สวิง บุญเจิม, 2537: 40)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า การนินทาไม่มีผลอะไร

ตัวอย่าง แก่ลิเว้าลิบลิเว้า ให้เว้าแต่ความจริง แนวนุสาพาพัง อย่าสำนึมาเว้า

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า จะพูดมากพูดน้อยขอให้พูดแต่ความจริง การไปปดมดเท็จอย่าได้นำมาพูด เพราะจะทำให้พบความฉิบหายได้

ข. พูดด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน

คนอีสานมีโลกทัศน์ต่อการพูดดีอีกประการหนึ่งคือ คนพูดดี คือ คนที่พูดด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน เพราะผู้ฟังย่อมพอใจที่จะได้ฟังคำพูดที่ไพเราะอ่อนหวานมากกว่าคำพูดที่เกรี้ยวกราด หยาดคาย คนที่พูดไพเราะอ่อนหวานจึงมักประสบความสำเร็จในการพูดเสมอ คนอีสานจึงสั่งสอนลูกหลานให้พูดด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน สุภาจิตที่สะท้อนโลกทัศน์ดังกล่าวเช่น

ตัวอย่าง คั้นว่าความเฮาเว้าขมในอย่างฟ้าวจ่มกลางเทือขมซี่เพี้ยภายหน้าหากซิดี อย่าฟ้าวติเตียนเว้าฝัก กระเดาขมขึ้น บาดทำกินลาบก้อยชิลหลงย่องว่าดี (สวิง บุญเจิม, 2537: 86)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า คนที่พูดไม่ไพเราะอาจเตือนสติได้

ค. พูดแต่ความจริงพูดด้วยความจริง

คนอีสานมักสอนลูกหลานให้พูดแต่ความจริงไม่ให้พูดเท็จ เพราะการพูดเท็จย่อมนำความเดือดร้อนมาสู่ตัวผู้พูดได้ในวันหนึ่ง ไม่ช้าก็เร็ว ส่วนความจริงแม้เวลาผ่านไปนานเท่าใดความจริงก็ยังคงเป็นความจริงอยู่เสมอ ส่วนหนึ่งที่สะท้อนโลกทัศน์ดังกล่าวเช่น

ตัวอย่าง เสียงคนดังกว่าเสียงฟ้า (สวิง บุญเจิม, 2537: 71)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า คนชอบพูดเกินความจริง

ตัวอย่าง ติแกลงเว้า เอาเลามาปลุก บ่แม่นเชื่อชาติอ้อย กินได้กะบ่หวาน (สำลี รักสุทธี, 2553: 63)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า ถ้าจะพูดควรพูดแต่ความจริง

4.2 ลักษณะของการพูดไม่ดี

สำนวนอีสานได้สะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของคนอีสานต่อการพูดไม่ดีว่า พูดมากไม่รู้เรื่องใดควรพูดไม่ควรพูด พูดโอ้อวด พูดเกินความจริง พูดในสิ่งที่ยังไม่แน่ใจ พูดกลับลอก สุภาษิตที่สะท้อนโลกทัศน์ดังกล่าวเช่น

ตัวอย่าง หมาหลายเจ้ากินข้าวหลายเฮือน (สวิง บุญเจิม, 2537: 103)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า คนตลบตะแลงเพื่อผลประโยชน์ตนเอง

ตัวอย่าง ไฟในอย่านำออก ไฟนอกอย่านำเข้า มันสิไหม้สุดเฮ้า เฮาให้อั่งมโน (สำลักรักสุทธิ, 2553: 97)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า เรื่องร้ายชั่วทั้งของตนและคนอื่นไม่ควรแพร่งพรายให้ใครรู้ เพราะอาจนำความเสียหายสู่ตนและคนอื่นได้

5. โลกทัศน์ต่อศาสนาและความเชื่อ

5.1 โลกทัศน์ต่อศาสนา

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 1,100) ได้กล่าวถึงศาสนาไว้ว่า ศาสนา หมายถึง ลัทธิความเชื่อของมนุษย์ อันมีหลัก คือ แสดงกำเนิดและความสิ้นสุดของโลก เป็นต้น อันเป็นไปในฝ่ายปรมาตม์ประการหนึ่ง แสดงหลักกรรมเกี่ยวกับบุญ บาป อันเป็นไปในฝ่ายศีลธรรมประการหนึ่ง พร้อมทั้งลัทธิพิธีที่กระทำตามความเห็นหรือตามคำสอนในความเชื่อนั้นๆ

กรมการปกครอง (2517: 39) ได้กล่าวไว้ว่า “ชาวอีสานส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชนโดยกำเนิดและเป็นไปจนตลอดชีวิต เพราะเชื่อว่าพระพุทธศาสนา คือ การหลุดพ้นอย่างหนึ่งและประชาชนส่วนมากก็มีความเชื่อในพระพุทธรูปเจ้าว่า เป็นพระเจ้าองค์หนึ่ง ซึ่งสามารถจะบันดาลบันดาลอะไรๆ ให้แก่ตัวเราได้” ศาสนามีอิทธิพลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของคนอีสานมาก นอกจากนั้นศาสนาพุทธยังมีอิทธิพลในการกำหนดค่านิยมและโลกทัศน์ของคนอีสานอีกด้วย ผู้วิจัยนำสุภาษิตอีสานมาศึกษา คือ ด้านความเชื่อศรัทธาอันเกี่ยวเนื่องมาจากหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา

บุญ กรรมบุญ มีความหมายตามรูปศัพท์ที่นิยมแสดงกันไว้ 2 อย่างคือ เครื่องชำระสันดาน คือ ชำระพื้นจิตใจให้สะอาด ละวางสิ่งทำให้เกิดผล คือ ภาพที่น่าชื่นชม นอกจากนี้ยังมีอีกความหมายหนึ่งที่แสดงไว้ว่า สิ่งที่ยังอาศัยของผู้ทำให้บริบูรณ์

กรรม หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือ ตั้งใจทำ จงใจทำ ซึ่งจะเป็นผลทำให้คนเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมด้วย กฎแห่งกรรม คือ กฎธรรมชาติที่ว่าด้วยผลแห่งกรรมที่ผู้กระทำจะต้องได้รับ เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ดังพุทธสุภาษิตที่กล่าวว่า “สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม” คนอีสานส่วนมากเชื่อว่า บุญกรรมจะส่งผลต่อผู้ปฏิบัติอย่างไม่มีช้อยกเว้น โดยคนอีสานมีความเชื่อว่าการที่ คนมีความสุข มีอำนาจ วาสนาในชาตินี้เป็นเพราะผลบุญที่ตนได้ทำไว้ในชาติที่แล้ว ชาตินี้ก็จะได้รับผลบุญเหล่านั้น โดยไม่ต้องดิ้นรนไขว่คว้าและเมื่อใครประสบความ ทุกข์ยากก็เป็นเพราะบาปกรรมที่ทำไว้ในชาติก่อน ถึงแม้จะมีวาสนาก็ต้องมีอุปสรรค มาขัดขวาง ส่วนคนอีสานที่สะท้อนโลกทัศน์ดังกล่าวเช่น

ตัวอย่าง ชื่อว่าสงสารซังกงเกวียนกลมชอบ เวรหากมาคอบแล้ววอนไหว้กะบ่ฟัง (สวิง บุญเจิม, 2537: 31)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า กรรมสนองเวร กรรมสนองกรรม หรือ การหมุนเปลี่ยนไปตามสภาพ สะท้อนโลกทัศน์ของคนอีสานที่ว่า การทำชั่วย่อมได้รับ ผลกรรมนั้น

ตัวอย่าง บุญแบ่งปัน น้าวหน่วงมาพบ บารมีกายลุน จังได้เวินมาพ้อ (สำลี รักสุทธี, 2553: 80)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า คนเราได้มาพบกันเป็นเพราะบุญแต่ปาง ก่อน สะท้อนโลกทัศน์ของชาวอีสานที่ว่า บุญเป็นตัวกำหนดให้เราได้พบกับอะไรต่างๆ

ตัวอย่าง อย่าได้คิดกอบกู้ กรรมบาปหนาหนัก ให้เอาบุญเป็นสหาย ฮ่วมเฮือนเฮียง ซ้อน (สำลี รักสุทธี, 2553: 120)

จากตัวอย่างข้างต้นหมายความว่า จงอย่าคิดก่อบาปกรรมทำหนัก จงเอา บุญเป็นเพื่อนเอาความดีร่วมชยาคจะจะมีประโยชน์กว่า สะท้อนโลกทัศน์ของคนอีสาน ที่ว่าบุญจะช่วยให้เรามีความสุข

จากแนวคิดเรื่องบุญกรรมดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ประชาชนชาวอีสาน ยอมรับต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแก่ตัวเขา ไม่ว่าจะเป็นไปในด้านดีหรือร้าย เพราะเขาถือว่า เหตุการณ์นั้นๆ เกิดจากผลแห่งบาปบุญคุณโทษที่เขาได้กระทำไว้ในชาติก่อน เป็น สิ่งที่ไม่แก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ได้และไม่มีทางเลือกอื่น นอกจากยอมรับว่าสิ่งต่างๆ เหล่านั้นเป็นสิ่งที่จำต้องเกิดขึ้น สิ่งเหล่านั้นเป็นคำตอบที่ว่าเหตุใดประชาชนชาวอีสาน จึงไม่มีความกระตือรือร้นหรือดิ้นรนที่จะปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้น

6. สรุป

สำนวนอีสานได้สะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของคนอีสานเกี่ยวกับบุคคลในฐานะปัจเจกชน เป็นต้นว่า โลกทัศน์ที่มีต่อผู้ชาย โลกทัศน์ที่มีต่อผู้หญิง โลกทัศน์ต่อจิตใจอารมณ์และความรู้สึกของมนุษย์ โลกทัศน์ที่มีต่อเกียรติยศศักดิ์ศรี และโลกทัศน์ที่มีต่อความขยันขันแข็งในการทำงาน นอกจากนี้สำนวนอีสานยังสะท้อนโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับบุคคลในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม ทั้งในระบบชนชั้น ระบบเครือญาติและบุคคลทั่วไปในสังคม รวมทั้งสะท้อนโลกทัศน์ที่มีต่อการพูดซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสื่อสารกับบุคคลในสังคม เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นได้ทำให้สังคมปกติสุข และสะท้อนโลกทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาความเชื่อ ซึ่งจากการศึกษาโลกทัศน์ของคนอีสานที่สะท้อนจากสำนวนจะเห็นว่า โลกทัศน์ดังกล่าวส่วนใหญ่ล้วนเป็นโลกทัศน์ที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธ โดยเฉพาะหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตนในฐานะปัจเจกชน และการประพฤติปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคม นอกจากนี้โลกทัศน์บางอย่างยังได้รับอิทธิพลอันเกิดจากธรรมชาติ สภาพแวดล้อม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี โดยโลกทัศน์ที่ปรากฏในสำนวนอีสานดังกล่าวส่วนใหญ่ ยังคงปรากฏในสังคมอีสานปัจจุบัน มีโลกทัศน์เพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่เปลี่ยนไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเฉพาะสังคมเมืองที่ได้รับผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงมากกว่าสังคมชนบท

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมการปกครอง. (2527). **หนังสือชุดประเทศไทยเล่ม3, สาธารณรัฐเขมร**
การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมจิตวิทยา. ม.ป.ท. (อัดสำเนา).
- กรรณิการ์ โกวิทกุล. (2544). **การเปรียบเทียบภาษิต-คำพังเพยจีนกับสำนวน-**
ภาษิตไทย.วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2541). **สตรีในคัมภีร์ตะวันออก.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลง
 กรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.**
 กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- สวิง บุญเจิม. (2537). **พญา.** กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำลี รักสุทธี. (2553). **พญา.** กรุงเทพฯ : ธนัชการพิมพ์.
- อัญชลี สิงห์น้อย. “สำนวน สุภาษิต และคำพังเพย ภาษาสอ่งวัฒนธรรม”
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 10 (2) : 75 – 88.
- อุบล เทศทอง. (2548). **ภาษิตเขมร : วิถีชีวิตและโลกทัศน์ของชาวเขมร.**
 วิทยานิพนธ์ ปร.ด. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.